

Nekroloji :

ORD. PROF. ÖMER LÛTFİ BARKAN

1902 — 1979

Dr. MAHMUT HASAN ŞAKİROĞLU

1979 yılında aramızdan ayrılan bilim adamları arasına Ömer Lûtfi Barkan üstadımız da katıldı. Türk İktisat Tarihi araştırmalarının gerçek önderi ve *doyen*'i sayılan Barkan, Türkiye'nin toplum yapısını ve yeniçağ tarihi boyunca geçirdiği sosyal evreleri incelemek için birinci el kaynak belgeler üzerinde çalışmış ve yol göstermiş bir kişi idi. Esas öğrenimi felsefe ve toplumbilim alanlarında iken 1933 yılında atandığı İstanbul Üniversitesi'nde yepyeni konular üzerine eğilmek yoluyla kendisine yeni bir alan açmıştı. Araştırmaları ve yayınlarında genellikle XVI. ve XVII. yüzyıl konuları daha büyük bir ağırlık taşıyor görünüyor ise de, Türkiye ve onun komşularının sosyal yapısı ve toprak düzeni en iyi incelediği konulardandı. İlk araştırmalarında Türkiye tarihi ile yakından ilgili ülkelerin toprak statülerini incelemişti. Bu sırada memleketimizde toprak sorununun tarihsel evrimini ana belgelerden incelediği için, yapılmak istenen çalışmalara bilimsel yöntemlerle ışık tutmak istemişti. Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemlerindeki sorunları çeşitli araştırmalarında ele almış, kendisini bu yolda uyaran Fuad Köprülü'nün görüşlerini belgeler yoluyla sağlamlaştırma yoluna yönelmiştir. Bu dinamik dönemin yöneticilerini kişi olarak değil de onları yaratan koşulları ve bu olanakları nasıl kullandıklarını, bu dinamizmi yaratanların kimler olduğunu çok iyi gözlemlerle izlemiş ve şaşırtıcı sonuçlara varmıştır. Türk gelişmesinin geçici istilâlarla değil, fakat yeni yurt edinen ve bu yeni yerleri benimseyen yaratıcı kişiler tarafından gerçek olduğunu ilk kez Barkan ortaya koymuştur. Bu genişlemenin yarattığı insan sorununun nasıl düzenli bir yerleştirme siyaseti ile devam ettirildiği ve yapılan sürgünlerin ıssız yerleri nasıl şenlendirdiği, devletin işlenmeyen topraklarının nasıl ürün verir duruma getirildiği, yerleşme alanları arasında boş kalan yerlerin çalışkan kişiler tarafın-

dan nasıl mamur hale getirildiği Barkan tarafından ortaya konmuştur. Bu yerleştirme kuruluş yıllarında Rumeli topraklarında olduğu kadar Anadolu topraklarında da uygulanmış ise de çağdaş kroniklere yansımayan yönler, birinci el belgeler aracılığı ile sonraki kuşaklara aktarılmış ve bu bilgiler ancak Barkan gibi bir araştırmacının eliyle bilimsel bir hüviyet kazanmıştır. Bu düzenli yerleşmelerin çağ koşulları değiştikçe koşut durumlarla değişik bir karaktere bürünmesi ve yarattığı sorunlar gene Barkan tarafından incelenmiş, kuruluş, ve yükseliş dönemlerinde önemli bir dinamizm sağlayan timar sisteminin bir bozulma dönemine girdikten sonra devletde yarattığı etkiler ve bu sarsıntının atlatılması için alınmak istenen önlemler, yapılmak istenen kanun düzenlemeleri, Tazminat dönemindeki girişimleri de incelemek, toprak sorununun her dönemini ve Türkiye Cumhuriyeti dönemine kadarki evrelerini incelemek Barkan sayesinde gerçekleştirilmiştir.

Ömer Lütfi Barkan adı, yayınına giriştiği bir dizi Kanunlar kitabı ile sıkı sıkıya bağlıdır. İstanbul'daki Başbakanlık Arşivi'nde, Ankara'daki Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün *Kuyûd-ı Kadîme* adlı belgeliğinde saklı Tapu - Tahrir defterlerinin baş taraflarında yazılı bulunan sancak kanunnameleri'nin diğer kayıtlarla karşılaştırılmalı bir yayını düzenli tarzda üstadımız tarafından gerçekleştirildi. Türk iktisat, hukuk, ekin, toplumbilim ve hatta budunbilim ve halkbilimine ait sayısız konular içeren bu defterlerin değerleri ve kapsadıkları konular Barkan tarafından bilimsel bir havaya kavuşmuştu. Kitabına aldığı metinleri kendine göre bir seçme ile yayınlayan üstadın bu anısal yapıtı başka araştırmacılar tarafından ancak bazı detaylar için ele alınabilir. Bugün sınırlarımız dışında kalan bazı ülkelerin tarihlerine ve sosyal durumlarına ait kıymetli kayıtlar bu defterlerde bulunmaktadır. Böyle geniş kapsamlı konuları içeren belgelerin yayını elbette zor olacaktı. Bir tek satırının çözümü için uzun araştırmaların yapılması gereken bu metinlerin yayını, ülkemizde eksikliği duyulan *corpus* (külliyat) yayın geleneğinin tek güzel örneğidir. Bu defterlere daha önceleri eğilen araştırmacılar değişik bir yol izleyen Barkan, yakın ilgi duyduğu toprak sorunları ve vakıfların Türk toplum ve iktisat yaşamı içindeki yerlerini sıkıca inceleyen bir kişi olarak göze çarpmaktadır. Bu kadar çok defter ile ilgi kuran üstadımızdan örnek olacak bir yayın yıllarca beklendi. Yıllar süren araştırmaların ve verilerin son bir ürünü olarak beklenen

“Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri” yaşamı sırasında bir türlü bitmedi. Her kendisine başvurana bir iki konu kaldı diye yanıt veren üstadın bu konuları bir türlü bitmek bilmedi. Türkiye’den ayrılmış ülkelerin tarihi ile ilgilenenlerin ilk inceledikleri kaynaklar arasında bulunan tapu - tahrir defterleri üzerinde nedense Osmanlı İmparatorluğunun ana toprağı Anadolu ile ilgili bir tek düzenli defter yayını bulunmamaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi için otuziki yıl önce bir girişim yapılmış olmakla beraber üstadımızın bu yayını yıllarca beklendiğı için çok kişi önce yayınlama cesaretini kendisinde bulamadı. Ancak bazı kent tarihleri üzerinde çalışanlar kendi yörelerini aydınlatan bazı detaylar üzerinde durabildiler. Bu defter dışında, en cesaret edilemeyecek bir konu olarak İstanbul’a ait 1546 tarihli bir vakıf tahrir defterinin yayını gerçekleştirildi. Büyük bir imparatorluğa başkent olan İstanbul, sinesinde barındırdığı yapıtlarla ülkenin her tarafıyla ilgili olduğu için, her arayanın kendisine konu bulacağı yanında, İstanbul’un türkleşmesinde gösterilen çabalara ve buna yapılan katkıları düzenli olarak ortaya konmuş, kurulan vakıfların nitelikleri ve faaliyetleri bu kitapta ele alınmıştır. Karşı laştığı çetin sorunları nasıl başarıyla çözümliyeceğini gösteren Barkan, vakıfların diğer yönlerinin nasıl inceleneceğini sonraki kuşaklara örnek olarak ortaya koymuştur. XVI. yüzyıl anamalcı gelişme döneminin Türk topluma olan etkisi ve yarattığı sorunlar ana belgeler aracılığı ile Barkan tarafından incelenmiştir. Bu döneme ait belgelerle bu dönemde faizin oynadığı rol ve bunun umulmayan bir zümre, Yeniçeriler eliyle yürütülmesi ve hatta faiz ile para veren vakıf kuruluşların açığa çıkarılmasıdır. XVI. yüzyıl Akdeniz dünyasında meydana gelen olağanüstü gelişme ve bunun yarattığı yeni düzen sorunu Fransa’da F. Braudel tarafından Akdeniz ülkeleri belgeliklerine göre incelenmişti. Bu görüşün Türkiye’de tanınması ve yayılması Barkan tarafından gerçekleştirildiği gibi, bu gelişmenin Türk belgelerine nasıl yansıdığı gene onun tarafından ortaya konmuştur. Türkiye’deki fiyat hareketleri başlıklı araştırması uzun yılların ürünü olan ve örneği çok az görülen veciz araştırma türündendir. Galiba Hüdavendigâr defteri yayınının önsözünde gerçek belgeleri ortaya koymak arzusundaydı. Fakat imaretler ve onların mutfaklarında pişen yemekler için yapılan ödemelerle saray adına alınan malzemelere yapılan ödemeler yoluyla vardığı sonuçlar çok çeşitlidir. Buralara alınan malzemenin arasında bulunan hububat, meyva ve sebze

isimleri bile büyük bir titizlikle incelenmiş, asli yazılışları, bugünkü kullanım şekilleri birer birer aydınlığa kavuşturulduğu gibi, pişen yemeğin gramı ve kişiye verilen miktar bile dikkatden uzak tutulmamış, böylece paranın Türk toplumuna yaptığı etkiye değinmiştir. Bu tarz hesaplarda gösterdiği ciddiyeti Osmanlı bütçeleri üzerinde de başarıyla uygulamıştır ki, devletin maddî gücünü yansıtmaya yanında en akla gelmeyecek bir konuda, bir elçiye yapılan masraf, bir gümrükten sağlanan gelir, bir kalede bulunan yeniçeri sayısı, hatta bir gemi için alınan ve kullanılan malzeme gibi Osmanlı tarihi ile ilgilenen herkesin ummadığı bir yerde, beklemediği malzemeyle karşılaşacağını ortaya koymuştur. Üstadımızın makalelerinin başlığına bakarak yargıya varmak doğru değildir. Yayınladığı ve bazan fotokopisini verdiği belgelerden, bir yörenin, bir malzemenin ve hatta bir topluluğun durumu hakkında umulmadık bilgiler sağlanır. Bunun yakın örneklerini Edirne Askeri Kassam Defterlerinin yayını yanında Süleymaniye Camii yapımına ait belgelerin yayınında da görürüz. Her bir satırın açıklanmasına en büyük dikkatin gösterildiği bu yayınlarla Türk toplumunun XVI. yüzyıldaki durumu hakkında bilgilerimiz çoğalmaktadır.

Böyle yoğun bir bilim ortamında gördüğümüz üstadın yaşamı çok faaldi. İktisat Fakültesinin çeşitli yönetim kademelerinde görev alan üstadımız, Türkiye, Balkanlar ve Orta - Doğu sorunlarını ilgilendiren toplantıların vaz geçilmez bir üyesi idi. Sevimli konuşma üslûbu ile en ağır konularda bile kendisini saatlerce dinleten üstadın bu vasıfları kendisine en yakın bulunan kişiler tarafından daha detaylı olarak açıklanmalıdır. Biz buraya onun yaşam öyküsünü 11.12.1978 tarihli *Hürriyet* gazetesinden alıyoruz:

Ord. Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan 1902 yılında Edirne'de doğdu, ilk ve orta öğrenimini burada yaptıktan sonra Edirne Muallim Mektebini bitirdi. Üç yıl ilkokul öğretmenliği yaptı. 1923 yılında İstanbul'da açılan Orta Öğretmen Okulu'nda bir yıl okuduktan sonra İstanbul Darülfununu Edebiyat Fakültesi'ne ve Yüksek Muallim Mektebine girdi. Fakültenin felsefe bölümünü 1927 yılında bitiren Barkan, lise öğretmeni yetiştirilmek üzere Strasburg Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne gönderildi. Bu fakültede de genel felsefe, sosyoloji ve psikoloji sertifikaları ile Hukuk Fakültesinden "İktisadi İlimler Yüksek Etüd Diploması" alarak ikinci bir lisansı tamamlayıp 1931'de yurda döndü ve Eskişehir Lisesi felsefe öğretmenliğine atandı.

Üniversite reformu sırasında 1933 yılında İstanbul Üniversitesi Türk İnkılâp Enstitüsü Doçentliğine atanan Barkan, 1937'de İktisat Tarihi ve İktisadî Coğrafya Kürsüsü Doçentliğine geçti. "Osmanlı İmparatorluğu'nun Toprak Meseleleri" adlı bir tezle 1939'da doçentlik sınavını vererek 1941'de Profesörlüğe, 1957 de de Ordinaryüs Profesörlüğe yükseldi. Bu sırada İktisat Tarihi Kürsüsü Başkanlığı da yapan Ord. Prof. Dr. Barkan, Edebiyat ve Fen Fakültelerinde sürekli olarak Türk İnkılâp Tarihi Profesörlüğü yaptı. 1941'den sonra 6 yıl kadar da Hukuk Fakültesi'nde Türk Hukuk Tarihi dersleri okuttu.

1950'de Türk İktisat Tarihi Enstitüsü'nü kuran ve Fakülte Mecmuasının İktisat Tarihi sayılarının yayınlanmasında çaba harcayan Ord. Prof. Dr. Barkan 1973'de emekliye ayrıldı.

Strasburg Üniversitesi tarafından 1943'de "Şeref Doktoru" ünvanı verilen Ord. Prof. Dr. Barkan 1968'de Yugoslavya'nın Belgrad Akademisine "muhabir üye" seçildi. Konferanslar vermek üzere Paris Üniversitesi'ne, Yugoslavya, Romanya ve Bulgaristan'ın Tarih Enstitülerine uzunca sürelerle davet edildi. 1940 yılından beri Türk Tarih Kurumu'nun aslı üyesi, 6 yıldan beri de Milletlerarası Orientalistler Birliği'ne bağlı "Osmanlı ve Osmanlı Öncesi Tarih Komitesi"nin başkanıydı.

* * *

Bu derlememize 1973 yılında başlamıştık. Saydığımız bazı araştırmacıların yapıtlarını bir araya getirmek için yaptığımız bu çalışmamızın bazı notlarını yayınladık. Bir yaşam boyu durup dinlenmeden değerli belgeler toplayan ve araştırmalar yapan Barkan için de bir derlemeye girişmiştik. Bu fikrimizi kendisine açtığımız zaman sevimli tebessümü ile kıvancını bildirmişti. Arzumuz, Hüdavendigâr Defteri veya Süleymaniye cildinin ikincisinde bir şükran borcu olarak yapıtlarının düzenli bir listesini yapmaktı. Ancak onun arkasından bir nekroloji vesilesiyle yayınlayabildik. Son şeklini kendisine gösteremediğimiz bu derlememizde bazı tereddütlerimize yanıt vermişti. Bazı konularda beni uyaran arkadaşlarım Dr. Özer Ergenç ve Dr. Zeki Arıkan'a bu satırlarda teşekkürü borç bilirim.

* * *

Bu derlemeyi yaparken taradığımız kaynakçalar.:

1 — Bakla, Leman, *İstanbul Üniversitesi Yayınları Bibliyografyası* (1933-1963), İstanbul 1966. T. C. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü. Yayın No. 1156.

2 — Erciyas, Rıdvan Bülent, *Yirmi Senelik Türk Hukuk Bibliyografyası*, 1935-1954, İstanbul 1956. Müsterek Yayınlar S. No. 5.

3 — Aynı yazar, *Türk Hukuk Bibliyografyası 1955-1957 (Yirmi Senelik Türk Hukuk Bibliyografyasına Ek)*. Ankara 1959, Müsterek Yayınlar Serisi No. 10.

4 — Fındıkoğlu (Ziyaeddin Fahri), *Türkiyede İktisat Tedrisatı Tarihçesi ve İktisat Fakültesi Teşkilatı*, İstanbul 1946, S. 93 ve 114-118.

5 — Ötügen, Adnan - Türker Acaroğlu, *İstanbul Üniversitesi Yayınları Bibliyografyası 1933-1945*, Ankara 1947, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Yayınları No. 50, Kütüphanecilik Kursu Çalışmaları No. 2

6 — (Velidedeoğlu), Hıfzı Veldet, F. H. Saymen, S. Dıblan, S. Özçelik, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyeleri ve Yardımcılarının Yayınları*. 1933-1947, İstanbul 1948. İstanbul Üniversitesi Yay. 354. Hukuk Fakültesi No. 82.

Yabancı dildekiler için *Index Islamicus* taranmıştır.

Üstadımızın yayınları 1935 yılı sonundan itibaren başlamaktadır. Bu tarihten önceki yayınlarını kendisine sorduğumuz zaman "bir gazetede ehemmiyetsiz bir kaç makale" diye yanıt vermişti. Çeşitli zamanlarda bazı gazeteler üzerinde yaptığımız taramalarda bir makalesine rastlamadık.

Derlememizin akışı içinde bazı ay isimleri hakkında kullanılan eski şekillerini aynen koruduk. Daha iyi anlaşılması için burada bir açıklama yapmayı uygun gördük :

Teşrin (Birinciteşrin, I. Teşrin, Teşrini evvel) = Ekim
(İkinciteşrin, II. Teşrin, Teşrinisani) = Kasım

Kânunuevvel - Birincikânun = Aralık

Kânunusâni - İkincikânun = Ocak

Ömer Lûtfi Barkan için yaşamı sırasında bir armağan kitabı hazırlama girişimleri yapılmıştı. Tanınmış Fransız Türkolog Robert Mantran tarafından sürdürülenin, bu satırlar hazırlandığı zaman ne durumda olduğunu bilmiyoruz.

Kullanılan kısaltmalar :

H. F. M İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası

İ. F. M İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası. İktisat Fakültesi tarafından 1939 yılının Ekim ayında yayınlanmağa başlayan bu derginin kuruluşundan itibaren faal görev alan üstadımız, en çok yazı verenlerin başında gelmekteydi. Bu değerli dergi üzerine iki dizin hazırlanmıştır:

a) Mehmet Eröz, *Yeni Yıl İçinde İktisat Fakültesi Mecmuası İçindeki araştırmalar, çevirmeler ve muhtelif yazıların bibliyografyası*, İstanbul 1952, 22 Sayfa. Türkiye Harsî ve İçtimaî Araştırmalar Derneği, Seri A Sayı 36.

b) Özer Serper - Alper Yücetürk, *İktisat Fakültesi Mecmuası Fihristi*, cilt: 1-25, İstanbul 1969, 156 Sayfa. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi 242. Gazetecilik Enstitüsü 12.

R. F. E İktisat Fakültesi Mecmuasının yabancı dildeki bölümü şu başlık ile yayınlanmıştır: *Revue de Faculté des Sciences Économiques de l'Université d'Istanbul*. İlk sayılarda Türkçe ve yabancı dilde olanlar bir arada yayınlanmış ve sayfalar ayrı olarak numaralandırılmıştır. XI. cildten sonra yabancı dilde olanlar ayrıca yayınlanmıştır.

S. B Türk dergicilik alanında seçkin bir yeri bulunan bu dergi 1. Nisan. 1931 yılında *Mülkiye Mektebi Mecmuası* adıyla yayına başlamış ve 1955 yılına kadar altı defa isim değiştirmiştir. Taramağa başladığımız 50. sayıda "*Siyasal Bilgiler*" adını taşımaktaydı. Bu dergi için bk. Yaşar Karayalçın, *Hukuk ve Ekonomi Dergileri üzerine bir bibliyografya Denemesi*, Ankara 1956. S. 64-65 no. 120.

Tan. Tanıtma Yazısı

* * *

1935 - 1936

1 — *Harp Sonu Tarımsal Reform Hareketleri* S. B de bir yazı dizisi:

- n. I. S. 55 (I. Teşrin 1935) S. 2-8.
- n. II. Bulgaristan S. 56 (II. Teşrin 1935) S. 33-40.
- n. III. Yugoslavya S. 57 (I. Kânun 1936) S. 36-45.
- n. IV. Yugoslavya S. 58 (II. Kânun 1936) S. 4-12.
- n. V. Yunanistan S. 59 (Şubat 1936) S. 14-17.
- n. VI. Romanya S. 60 (Mart 1936) S. 30-41.

- n. VII. Polonya S. 61 (Nisan 1936) S. 55-63.
 n. VIII. Rusya S. 63 (Mayıs 1936) S. 49-61 [1917 İhtilâli ve Rusya'da toprak meselesi]
 n. IX. Rusya S. 63 (Haziran 1936) S. 37-41.
 n. X. Rusya S. 64 (Temmuz 1936) S. 39-44 [1905 İhtilâli ve Stolypine zirai reformu]
 n. XI. Rusya S. 65 (Ağustos 1936) S. 33-41 [1917-1921 harp kommünizmi devri]

(Sayı 60, 61, 62 nin ikinci baskılarını gördük)

2 — Tan. < Osmanlı İmparatorluğunun Menşeleri [M. Fuat Köprülü'nün *Les origines de l'Empire Ottoman*, Paris 1935] > S. B S. 58 (II. Kânun 1936), S. 54-61.

3 — Tan. < *Parlömantarizm ve bugünkü şekli* [Recai Galip Okandan'ın kitabı] > S. B 60 (Mart 1936) II. baskı, S. 57-60.

4 — Tan. < *Diyalektik materyalizm* [Sabiha Zekeriya (Sertel)'in Adoratski'den tercüme ettiği yapıt] > S. B. S. 61 (Nisan 1936), II. baskı S. 75-78.

5 — Tan. < Ludvig Reiners, *Para ve doğurduğu hadiseler* çev. M. Ete, Sadri Ertem, *Politika felsefesi* > S. B. 64 (Temmuz 1936), S. 59-60.

6 — Tan. < Faşist İmparatorluğu. Marcel Prélot, *L'empire fasciste* Paris 1936 > S. B. 65 (Ağustos 1936), S. 60-62.

7 — Tan. < *Ankara*, yazar: Nobert von Bischoff, çev. Burhan Belge > *Ülkü* VII/42 (Ağustos 1936) S. 463-468 ayrıca S. B S. 63 (Haziran 1936) S. 72-75.

8 — Tan. < Prof. Dr. Ömer Celâl (Sarc) *Ziraat ve Sanayi Siyaseti* İstanbul 1935, 578 Sayfa > *Ülkü* VIII/44 (I. Teştin No. 36) S. 92-98.

9 — Tan. < Hasan - Âli Yücel, *Fransada Kültür İşleri*, İstanbul 1936, 225 Sayfa, 128 fat. 9 büyük tablo ve bir harita > S. B 68 (II. Teşrin 1936), S. 67-72.

10 — Tan. < Celâl Yerman, *Ekonomik Coğrafya*, İstanbul 1936, 349 Sayfa > S. B. S. 69 (I Kânun 1936) S. 58-60.

11 — "Osmanlı İmparatorluğunda iskân ve kolonizasyon metotları. Sürgün", S. B. S. 69 (I. Kânun 1936), S. 33-41.

M. Şakiroğlu

Ord. Prof. ÖMER LÜTFİ BARKAN

1937

12 — Tan. < Yaşar Nabi (Nayır) *Balkanlar ve Türklük*, Ankara 1936 > S. B. S. 70 (II. Kânun 1937), S. 69-71 ayrıca *Ülkü IX/49* (Mart 1937) S. 65-70.

13 — “İnkılap ideolojisi ve ekonomik şartlar”, S. B. S. 71 (Şubat 1937), S. 1-10.

14 — “Toprak Kanunu hazırlanırken”, S. B. S. 72 (Mart 1937), S. 1-10.

[Diğer kongre tebliğleri gibi ayrı birer broşür halinde de yayını vardır]

15 — “Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları”, S. B. S. 73 (Nisan 1937), S. 1-4.

16 — “Milli Kurtuluş hareketlerinin iktisadî esasları”, S. B. S. 74 (Mayıs 1937), S. 77-83.

17 — “Milli Kurtuluş hareketlerinin iktisadî esasları II”, S. B. S. 75 (Haziran 1937), S. 142-153.

18 — Tan. < *Büyük Türk filozof ve tıp üstadı İbni Sina. Şahsiyeti ve eserleri hakkında tetkikler*. Basan ve yayan Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1937 > S. B. S. 75 (Haziran 1937), S. 187-191.

19 — Tan < Orta Zaman Türk Hukukî Müesseseleri [Fuad Köprülü'nün II. Türk Tarih Kongresinde sunduğu tez hak.] > S. B. S. 78 (Eylül 1937), S. 387-390.

20 — Osmanlı İmparatorluğunda kuruluş devrinin toprak meseleleri, *İkinci Türk Tarih Kongresi. İstanbul 20-25 Eylül 1937. Kongreye sunulan Tebliğler*, İstanbul 1943, S. 1002-1013.

21 — Tan. < Bugünkü Fransadaki sosyalist temayüllerde marksizmin zevali. Alfred Spire, *Le déclin du marxisme les dans tendances socialistes de la France contemporaine*, Paris 1937 > S. B. 80 (II. Teşrin 1937), S. 500-508.

22 — Tan. < W. Röpke çev. M. Ete, *Cemiyet ekonomisi*, İstanbul > S. B. 81 (I. Kânun 1937), S. 571-572.

23 — “Osmanlı İmparatorluğunda Çiftçi Sınıfların Hukukî Statüsü” *Ülkü* dergisinde bir dizi halinde

I. kısım IX/49 (Mart 1937) S. 33-48.

II. kısım IX/50 (Nisan 1937) S. 101-116.

III. kısım IX/53 (Temmuz 1937) S. 329-341.

IV. kısım X/56 (I. Teşrin 1937) S. 147-159.

V. kısım X/58 (I. Kânun 1937) S. 293-302.

VI. kısım X/59 (II. Kânun 1938) S. 414-422.

[Toplu olarak bir ayırbaşım da yapılmış ise de kitap sayılamaz.]

1938

24 — “İç siyasetin on senesi”, S. B. 82 (II. Kânun 1938), S. 577-586.

25 — Tan. < Nasyonel sosyalizmin dünya görüşü. H. Mankilwicz, *Le national socialisme allemande* > S. B. 82 (II. Kânun 1938), S. 627-632.

26 — Tan. < Şükrü Kaya. *Sözleri, yazıları* (1927-1937). *Birinci kitap*, toplayan Ekrem Ergüven, İstanbul 1938, 318 Sayfa > *Ülkü* XI/61 (Mart 1938), S. 83-85.

27-29 — “Türkiye’de toprak meselesinin tarihî esasları” *Ülkü* XI/61 (Mart 1938) S. 51-63.

XI/63 (Mayıs 1938) S. 233-240.

XI/64 (Haziran 1938) S. 339-346.

30 — Tan < Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu) *Action et réalité en sociologie* > *İş* IV/2 (Sayı 14) 1938, S. 33-36.

1939

31 — “Türk - İslâm Toprak Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğunda aldığı şekiller I. Mâlikâne - divânî sistemi”, *Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası* II (1932-1939) basımı 1939, S. 119-184 ek 3 fotokopi

[S. 163 den sonra Defter-i Hâkanî kayıtları, 70 paragrafda muhtelif kayıtların çeviri yazısı]

32 — Tan < G. I. Bratianu, *Etudes byzantines d'histoire economique et sociale*, Paris 1938, 279 Sayfa > *Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası* II S. 189-194.

33 — Problèmes fonciers dans l'Empire Ottoman au temps de sa fondation, *Annales d'Histoire Sociale* XI (1939), S. 233-238.

34 — “Osmanlı İmparatorluğunda toprak meseleleri”, *Çığır* 76 (Mart 1939), S. 46-48, 77 (Nisan 1939), S. 66-67.

35 — *Osmanlı İmparatorluğunda kuruluş devrinin toprak meseleleri*, Ankara 1939, 19 Sayfa, *Çığır Mecmuası* Neşriyatı 7.

36 — “XV ve XVI ıncı asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Toprak işçiliğinin organizasyonu şekilleri”, I. M. F. I/1 (Birinci Teşrin), S. 29-74.

[Ara başlıkları: I. Kulluklar ve Ortakçı Kullar S. 28-30. Meselenin vaz'ı, tetkik edilen menbaların tavsif ve tahlili S. 31-32. A - İstanbul Haslar Kazasındaki Ortakçı Kullar S. 32-34. 904 tarihli Haslar Defteri S. 35-74. S. 48-49 arasında X aded fotoğraf] kopye]

1940

37-38 — Yukarkı makalenin devamı: I. F. M I/2 (İkinci Kânun 1940) S. 198-245.

[B. Bursa ve Biga civarındaki kulluklar S. 232-233 arasında XI-XXV no. lu fotokopiler]

Bu makalenin devamı ve sonu: I. F. M I/4 (Temmuz 1940), S. 394-447.

[C. Rumelikteki kulluklar ve Ortakçı Kullar. Tespit edilen vaziyetlerin terkip ve tefsiri. Umumi neticeler S. 417-447. S. 446-447 arasında XXVI-XXX no. lu fotokopiler.]

39-40 — “Les Formes de l'Organisation du Travail Agricole dans l'Empire Ottomane au XV et XV e siècle”, R. F. E I/1 (1939) S. 14-44, I/2 S. 165-180.

Son kısmı: Les “Kulluk” de Rumelie S. 297-300. Interprétation des faits et résultats généraux I/4 S. 301-321.

40-41 — Tan. < *Türk Ziraat Tarihine bir Bakış. Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi Yayınlarından*, İstanbul 1938, 304 Sayfa ve ayrıca ek ve fotoğraflar > İ. F. M I/3 (Nisan 1940) S. 356-368.

Fırsızcası R. F. E. I/3 S. 259-269.

42 — çeviri: André Siegfried, Avrupa ve Amerika, İ. F. M I/3 (Nisan 1940) S. 287-299.

43-44 — Şark Ticaret Yolları Hakkında Notlar”, İ. F. M I/4 (Temmuz 1940), S. 448-456.

Çevirisi: Notes sur les routes de commerce orientales R. F. E. S. 322-328.

[W. Barthold'un *İslam Medeniyeti Tarihi*, İstanbul 1940, adlı kitabına Fuad Köprülü tarafından eklenen “izahlar ve düzeltmeler” kısmındaki no. 95 in tahlili]

45-46 — Türk İktisad ve Maliye Tarihi İçin Kaynaklar: Türkiye'de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hâkana Mahsus İstatistik Defterleri I.”, İ. F. M II/1 (Birinci teşrin 1940), S. 20-59. Devamı *aynı dergi* II/2 (İkincikânun 1941), S. 214-247.

47 — çevirisi: “Les grandes recensements de la population et du territoire de l’Empire Ottoman et le registres impériaux de statistique”, R. F. E. S. 21-34 [bk. n. 117].

48 — Türk Toprak Hukuku Tarihinde Tanzimat ve 1274 (1858) Tarihli Arazi Kanunnamesi, şu eserde: *Tanzimat I. Yüzdüncü Yıldönümü Münasebetiyle*, İstanbul 1940, S. 321-421.

[Ara başlıklar: A - Türkiye’de Tanzimat’dan evvelki toprak hukukuna bir bakış S. 323-351. B - Tanzimatın ilânından 1274 tarihli Arazi Kanunnâmesinin neşrine kadar devam eden hazırlık devri S. 351-366 C, 23 Şevval 1274 (1858) tarihli Arazi Kanunnâme-i Humâyûnu S. 369-415. Netice S. 415-421]

49 — “Türk toprak hukuku tarihine bir bakış”, şu kitap içinde: *Cumhuriyet Halk Partisi Konferanslar Serisi* n. 15 Ankara 1940 S. 33-50

50 — “Osmanlı Tarihinde Rumelinin iskân için yapılan sürgünler meselesi”, şu kitabın içinde: *Cumhuriyet Halk Partisi Konferanslar Serisi*. Kitap 16, 1940, S. 55-72.

51 — “Türk - İslâm Mülkiyet Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğunda Aldığı Şekiller I. Şer’i Miras Hukuku ve Evlatlık Vakıflar”, H. F. M VI/1 (1940) S. 156-181.

[Bu makalenin tahlili ve üstad Barkan’ın yetişmesi hk. Fuad Köprülü, *Vakıflar Dergisi* II (1942) S. 460-464]

52 — Tan. < Tanzimat tetkiklerinin ortaya koyduğu bazı meseleler. Tanzimatın yüzüncü yıldönümünde İstanbul Üniversitesi tarafından hazırlanan eserin birinci cildi münasebetiyle. *Tanzimat* İstanbul 1940, 1026 Sayfa > İ. F. M II/2 (İkincikânun 1941), S. 288-329.

çevirisi: Les problèmes suscités les études sur le Tanzimat, R. F. E S. 213-245.

1941

53 — Tan. < Ziya Karamursal, *Osmanlı Malî Tarihi Hakkında Tetkikler*, 1940, Ankara, 215 Sayfa > İ. F. M II/3-4 (Nisan - Temmuz 1941), S. 501-518.

çevirisi: R. F. E. S. 407-413.

54 — “İslâm - Türk Mülkiyet Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğunda Aldığı Şekiller II. Mülk Topraklar ve Sultanların Temlik Hakkı”, H. F. M VII/1 (1941) S. 157-176.

55 — Tan. < Hıfzı Veldet, *Kanunlaştırma Hareketleri ve Tanzimat*. Tanzimatın Yüzüncü Yıldönümü Münasebetiyle Neşredilen kitaptan Alınmış Ayırbaskı. İstanbul 1940. Sahife 71 (139-209) > H. F. M VII/2-3 (1941), S. 700-701.

[Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'nun yanıtı, *aynı dergi* VII/4 (1941) S. 1050-1070]

56 — İslâm - Türk Mülkiyet Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğunda Aldığı Şekiller III. İmparatorluk Devrinde Toprak Mülk ve Vakıflarının Hususiyeti, H. F. M VII/4 (1941), S. 906-942. ek 4 fotokopi.

57 — “Osmanlı Devrinde Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan Bey'e ait Kanunlar”, *Tarih Vesikaları* I/2 (Ağustos 1941), S. 91-106 ek 5 fotokopi. 1/3 (Birinciteşrin 1941) S. 184-197.

[Tahrir Defterlerinden alınma VIII Kanunnâmenin yayını.]

1942

58 — Tan. < Sabri Esat Siyavuşgil, *Karaköz, Psiko - sosyolojik bir deneme*, İstanbul 1941, 206 Sayfa > *Türkiyat Mecmuası* VII-VIII/-cüz 1 (1940-1942) basımı 1942, S. 362-368.

59-60 — Tan. < İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal*, T. T. K. yayını [VIII inci seri no. 10] İstanbul Devlet Matbaası, 1941, 549 Sayfa >. İ. F. M III/1-2 (İlkteşrin 1941 -Sonkânun 1942) S. 228-232.

fransızca çevirisi: R. F. E S. 193-198

61 — “Osmanlı İmparatorluğunda bir İskân ve Kolonizasyon Metodu olarak Vakıflar ve Temlikler”, *Vakıflar Dergisi* II (1942) [Bu önemli makale iki kısımdan meydana gelmektedir] I - İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeleri S. 279-304, Defter-i Hâkanî Kayıtları [Başbakanlık Arşivi ile Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü *Kuyud-ı Kadime* dairesinde bulunan defterlerden] S. 305-353.

II - Vakıfların bir iskân ve Kolonizasyon Metodu olarak Kullanılmasında diğer Şekiller, S. 354-362, Kayıtlar S. 362-365. Fotokopiler S. 366-386.

[Başbakanlık Arşivinde bulunan *Tapu Defterleri*'nden alınma XXI fotokopi.]

62 — “Les fondations pieuses comme méthode de peuplement et de colonisation. Les derviches colonisateurs de l'époque des invasions et les convents (zaviyé). Vakıflar dergisinin yabancı dil bölümünde S. 59-65 [Belgeler dışındaki kısımların çevirisidir].

63 — “XV. asrın Sonunda bazı Büyük Şehirlerde Eşya ve Yiyecek Fiyatlarının Tespit ve Teftişi Hususlarını Tanzim Eden Kanunlar”, *Tarih Vesikaları* [dergisinde bir dizi]:

I. Kanunnâme-i İhtisab-ı İstanbul el - mahruse, I/5 (Şubat 1942) S. 326-340.

II. Kanunnâme-i Bursa, II/7 (Haziran 1942) S. 15-40.

III. Suret-i Kanunnâme-i İhtisab-ı Edirne, II/9 (İlkteşrin 1942), S. 168-177.

[Topkapı Saray Müzesi Kütüphanesi'ndeki R. 1935 ve 1936 no. lu mecmualarından alınma İhtisab Kanunları.]

1943

64 — “Osmanlı Kanunnâmeleri”, III. *Türk Tarih Kongresi. Ankara 15-20 Kasım 1943. Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara 1948, S. 505-519.

1944

65 — Osmanlı İmparatorluğunun Teşekkülü Meselesi, *A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* I/2 (1944), S. 343-356.

66 — Osmanlı İmparatorluğunda Toprak Vakıflarının İdarî malî Muhtariyeti Meselesi, *Türk Hukuk Tarihi Dergisi* I (1941-1942) basımı 1944, Ankara, S. 11-25.

67 — Tan. < Bibliografya. *Vakıflar Dergisi* Sayı I. Ankara 1938 161+32 Sahife, ayrıca metinden hariç 311 resim, 28 plan ve 10 tablo. Sayı II Ankara 1942 476+59 Sahife ayrıca metinden hariç 370 resim 37 plan 13 tablo ve 1 tane büyük kıtada renkli tablo > *Türk Hukuk Tarihi Dergisi* I (1941-1942) basımı 1944, S. 201-213. Fransızca çevirisi n. 97.

68 — Balkan Memleketlerinin Zirai Reform Tecrübeleri, İ. F. M IV/4 (Temmuz 1944), S. 455-554

[Türk İktisat Tarihini yakından ilgilendiren bu makalenin ara başlıkları şöyledir: I - Balkan Memleketlerinde yapılan Zirai Reform Tecrübelerinin Türkiye İçin Haiz Olduğu Mana ve Ehemmiyet S. 455-467. II - Balkan Memleketlerinin Toprak Meseleleri Tarihine Bir Bakış S. 468-495. III - Balkan Memleketlerinin Milli Kurtuluş Mücadeleleri ve Toprak Meselesi S. 496-523. IV - Balkan Memleketlerinin Birinci Cihan Harbinden Sonra Yapmış Oldukları Toprak Reformları (Yugoslavya, Yunanistan, Romanya) S. 524-554.] fransızca çevirisi S. 77.

1945

XV ve XVI ıncı Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Ziraat Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları. Birinci Cilt. Kanunlar, İstanbul 1945 LXX+559 Sayfa. Ek. 62 Sayfa levha.

[S. 1-401 arasında CVII kanunnamenin metin yayını, S. 403-536 arasında Rıfki Melül Meriç tarafından hazırlanmış indeks. S. 537-545 Bazı Lügatlar. S. 546-555 arası düzeltme, tamamlama ve karşılaştırmalar]

70 — Osmanlı İmparatorluğunda Teşkilat ve Müesseselerinin Şer'iliği Meselesi, H. F. M XI/3-4 (1945), S. 203-224.

71-72 — “Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu” ve Türkiyede Ziraat bir Reformun Ana Meseleleri, ‘İ. F. M VI/1-2 (Ekim 1944 - Ocak 1945) S. 54-145.

[11 Haziran 1945 tarihli kanunun önemi, hazırlık evreleri, özeti, kanunun koşulları ve olanakları, reform durumu ve iktisadî cephesi]

çevirisi: La loi sur la distribution des terres aux agriculteurs et les problèmes essentiels d'une réform agraire en Turquie, R. F. E VI/1-2, S. 44-132.

73-74 — Tan. < Doç. Ahmet Ali Özeken, *Ereğli Kömür Havzası Tarihi Üzerinde Bir Deneme (1848-1940)*, İstanbul 1944, 64 Sayfa > İ. F. M VI/1-2 (Ekim 1944 - Ocak 1945), S. 180-185.

çevirisi R. F. E VI/1-2 S. 153-157.

75 — Tan < J. Lajugie, *L'Avenir de notre agriculture*, “Groupes travail”, Paris 1945 > İ. F. M VII/1-5 (Ekim 1945 - Temmuz 1946), S. 134-137. çevirisi R. F. E VII/1-4 S. 176-177.

76 — Tan < Dr. Cemil Çalgüner, *Türkiyede Ziraat İşçileri*. Ankara 1943, 131 Sayfa > İ. F. M VII/1-4, S. 143-149, çevirisi R. F. E VII/1-4 S.177-179.

77 — “Aperçu sur l'histoire des problèmes agraires des pays Balkaniques”, R. F. E VII/1-4 (1945-1946), S. 120-172 [yukarda no. 68 makalenin çevirisidir.]

78 — “Zirai Lejislasyon Hareketleri. İsviçre Medeni Kanununun Çiftçiyi Alakadar Eden Maddelerindeki Tadiller ve Ziraat Mülklerin Borçlarından Kurtarılması Hakkında 12 Aralık 1940 Tarihli Federal Kanun”, H. F. M XII/1 (1946), S. 209-237.

79 — “Türkiye’de Sultanların Teşrii Sıfat ve Salâhiyetleri ve Kanunnâmeler”, H. F. M XII/4 (1946), S. 713-733.

80 — Tan < Ord. Prof. Ebulûlâ Mardin, *Medeni Hukuk Cephesinden Ahmet Cevdet Paşa* (1822-1895). *Ölümünün 50 nci Yıldönümü Vesilesiyle*, İstanbul 1946, 368 sayfa > H. F. M XII/4 (1946), S. 1304-1315.

81 — “Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun İktisadi Cephesi”, şu kitabın içinde: *Günün Ekonomik Meseleleri* İstanbul 1946, S. 77-87. [İ. F. M VI/1-2 deki makalenin kısaltılmış yayınıdır]

1947

82 — Tan < René Grousset, *L'Empire de Levant (Histoire de la question d'Orient)*, Paris 1946, 648 Sayfa ve 21 harita > *Bellesten XI/41* (Ocak 1947) S. 150-159.

1948

83 — “Tahrir Defterleri”nin İstatistik Verimleri Hakkında bir Araştırma”, *IV. Türk Tarih Kongresi Ankara 10-14 Kasım 1948. Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara 1952, S. 290-294

84 — “İslâm Memleketleriyle Kültür Münasebetlerimiz”, *İş XIV/82* (1948), S. 133-136.

1949

85 — “Türkiyede Muhacir İskânı ve bir İç Kolonizasyon Planına Olan İhtiyaç, İ. F. M X/1 4 (Ekim 1948 - Temmuz 1949) S. 204-223 çesirisi, bk. 90.

86 — “Abschied von Alaxender Rustov” R. F. E X/1-4, S. 239.

1950

87 — “Cıfluk (Çiftlik)”, *Godišnjak društva istoricāra Bosne i Hercegovine*, 2 (1950) Sarajevo, S. 287-298.

88-89 — “Osmanlı İmparatorluğunda bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler”, İ. F. M XI/1-4 (Ekim 1949 - Temmuz 1950) S. 524-561.

[Bir dizi olan bu makalenin ara başlıklarını veriyoruz: I - Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş Meselesi S. 524-529. II - Kuruluş Meselesinin İzahında Yeni Görüş ve Buluşlar S. 529-544. III - Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Kullanılan Sürgün Usulünün Mahiyeti Hakkında Bir Fikir Vermeğe Yarayacak Misaller S. 544-561]

Ek. harita. XVI. yüzyıl başında Rumeli'de nüfusun yazılışı.

[bu haritaya dair açıklayıcı yazı İ. F. M. XV/1-4 (1953-1954), s. 232-237]

Çevirisi: “Les déportations comme méthode de peuplement et de colonisation dans l’Empire Ottoman (I)”, R. F. E XI/1-4, S. 67-131 [devamı n. 96]

90 — Le problème de l’établissement des immigrés en Turquie et la nécessité d’un plan de colonisation intérieure, R. F. E XI-1-4, S. 132-152 [n. 85 deki makalenin çevirisi]

91 — Tan < S. F. Ülgener, Problèmes relatifs à la morale et à l’esput dans l’histoire de la decàdence economique de l’Empire Ottoman > R. F. E XI/1-4, S. 189-195, bk. 93.

92 — Tan. < F. Braudel, La Méditerranée et le monde méditerranéen à l’époque de Philippe, Paris 1949 > P. F. E XI/1-4 S. 196-216. Türkçesi için bk. 94.

1951

93 — Tan. < S. F. Ülgener, *İktisadi İnhitat Tarihimizin Ahlak ve Zihniyet Meseleleri*, İstanbul 1951 > İ. F. M XII/1-4 (1951) S. 162-173

94 — Tan. < F. Braudel, *La Méditerranée et le monde méditerranéen é l’époque de Philippe II (Philippe II. devrinde Akdeniz ve Akdeniz Memleketleri*, Paris 1949 > İ. F. M. XII-14 (1951) S. 173-192. bk. n. 92.

95 — Tan. < N. G. Svonoros, *Inventaire des correspondences des Consuls de France au Levant. Conservée aux Archives nationales I. Salonique et Cavala (1686-1792)* > İ. F. M XII/1-4 (1951), S. 192-194. çevirisi, n. 100

1952

96 — “Osmanlı İmparatorluğunda bir iskân ve Kolonizasyon Metodu olarak Sürgünler”, İ. F. M XIII/1-4 (Ekim 1951-Temmuz 1952), S. 56-78.

[Rumeli’nin iskânı için yapılan sürgünlerle ilgilidir devamı no 105.]

97 — Tan. < La revue des Vakıfs. Vakıflar Dergisi > *Anadolu Revue des études d’Archeologie et d’Histoire en Turquie. Turquie Médiévale et moderne I* (1952), S. 55-63 Aslı n. 67.

1953

98-99 — “Vers un renouveau de l’Histoire Ottomane”, şu kitapta: *Atina Konferansları. Conferences d’Athènes*, İstanbul 1953, S. 74-85. İstanbul Üniversitesi Yay: 533

Türkçe özeti: Osmanlı İmparatorluğu Tarihinde Yeni Görüş ve Buluşlar, *aynı kitap* S. 86-87 [F. Braudel ile ilgilidir.]

100 — Tan. < N. G. Svonoros, *Inventaire* . . . . R. F. E XIII/1-4 (1951-1952) S. 220-222 > no. 95'deki tanıtmanın çevirisi.

101 — Tan. < *Türkiye'de Zırai Makinalaşma. Zıraatta makina kullanımının Doğurduğu Teknik, Ekonomik ve Sosyal Meseleler Üzerinde Bir Araştırma*, Ankara 1954, 194 Sayfa. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay. 39 > İ. F. M XIV/1-4 (Ekim 1952 - Temmuz 1953) S. 298-303.

102 — Tan. < *Les Sciences Sociales dans l'enseignement superieur: Sciences economiques*, Paris 1954, 156 Sayfa, Publication Unesco. >, İ. F. M XIV/1-4 (1952-1953), S. 303-307.

103 — “Tarihi Demografi” Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi, *Türkiyat Mecmuası* X (1953), S. 1-26.

104 — Tan. < *F. Braudel, La Méditerranée et le monde méditerranéen à l'époque de Philippe II*, Paris 1949 S. 1160 >, *Türkiyat Mecmuası* X (1953) S. 395-403.

1954

105 — “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler”, İ. F. M XV/1-4 (Ekim 1953 - Temmuz 1954), S. 209-237.

[no. 96. Rumeli iskânının devamıdır]

106 — “Osmanlı İmparatorluğu Bütçelerine Dair Notlar”, İ. F. M XV/1-4 (Ekim 1953 - Temmuz 1954) S. 238-250.

106^a — H. 933-934 (M. 1527-1528) Malî yılına ait bütçe örneği İ. F. M XV/1-4 (Ekim 1953 - Temmuz 1954) S. 251-329.

[Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi D. 3442 de kayıtlı belgeden. S. 279-329 arasında bütçe cetveli ve ekleri bulunmaktadır]

107 — “La “Méditerranée” de Fernand Braudel vue d'Istanbul”, *Annales* 9 (1954), S. 189-200.

1955

108 — “Osmanlı Devrinin Eşkincülü Mülkleri” veya “Mülk Timarları Hakkında Notlar”, *Zeki Velidi Togan'a Armağan*, İstanbul 1950-1955, S. 61-70.

109 — “Quelques observations sur l'organisation économique et sociale des villes ottomanes des XVIe et XVIIe siècles”, *Recueil de la Société Jean Bodin VII (La Ville - 2e partie) Institutions économiques et sociales*, Bruxelles 1955, S. 289-311.

1956

110 — “Türk Yapı ve Malzemesi Tarihi İçin Kaynaklar” İ. F. M XVII/1-4 (Ekim 1955 - Temmuz 1956), S. 3-26

[Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi D. 43 no. da bulunan Süleymaniye Camii ve İmareti inşaatının Mufassal Muhasebe Defterlerinin ilk incelenmesi. Yayımları için bk. no. 143]

111 — “Osmanlı İmparatorluğu Bütçelerine Dair Notlar” İ. F. M XVII/1-4 (Ekim 1955 - Temmuz 1956) S. 193-303.

[İki kısım olan bu makalenin ara başlıkları şöyledir: S. 194-214 Gelir Fashi, S. 214-224 Masraflar, S. 224 İcmal.]

111^a — “1079-1080 (1669-1670) malî yılına ait bir Osmanlı Bütçesi ve ekleri” S. 225-303.

[Başbakanlık Arşivindeki *Maliyeden Müdever Defterler* serisindeki no. 2950 sayılı defterden]

112 — “1070-1071 (1660-1661) Tarihli Osmanlı Bütçesi ve bir Mukayese” İ. F. M XVIII/1-4 (Ekim 1955 - Temmuz 1956) S. 304-347.

[Eyyubî Efendi ile Hezârfen Hüseyin Efendi'nin verdikleri rakamların karşılaştırılması]

113 — “Bir Yugoslav Tarihçi: Hamdiya Kreşevlokoviç ve Eseri (1890-1959)” İ. F. M XVIII/1-4 (Ekim 1955 - Temmuz 1956) S. 359-361.

[İsmail Eren tarafından hazırlanan yaşamı ve kaynakçası da bulunmaktadır]

114-115 — “Türkiye’de “Servaj” var mı idi?” *Bulleten XX/78* (Nisan 1956) S. 236-246.

Çevirisi: “Le servage existait - il en Turquie?” *Annales* 11(1956) S. 54-60.

116 — “H. 933-934 (M. 1527-1528) Malî Yılına ait bir “bütçe” örneği”, *V. Türk Tarih Kongresi. Ankara 12-17 Nisan 1956. Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara 1960, S. 323-329 [yayımları n. 106^a].

1957

117 — “Essai sur les données statistiques des régistres de recensement dans l’Empire Ottomane au XVe et XVIe siècle”, *Journal of Economic and Social History of the Orient* I(1957), S. 9-36 [İlk araştırmaları için bk. n. 45-46-47].

118 — “Le declin de Venise dans ses rapports avec la decadance economique de l’Empire Ottoman”, şu kitabın içinde: *Decadenza economica veneziana del secolo XVII. Atti del convegno 27 giugno 2 luglio 1957*, Venezia - Roma 1961 S. 275-279.

1958

119 — “H.954-955 (1547-1548) Mali Yılına Ait Bir Osmanlı Bütçesi”, İ. F. M XIX/1-4 (Ekim 1957 - Temmuz 1958) S. 219-276.

[Ara başlıkları şöyledir: I - Varidat S. 223-229, II - Masraflar S. 230-234. Yayın S. 237-276. Başbakanlık Arşivinde *Maliyeden Müdever Defterler* arasında no. 117 belgeden]

120 — “H. 974-975 (M. 1567-1568) Mali Yılına Ait Bir Osmanlı Bütçesi”, İ. F. M XIX/1-4 (Ekim 1957 - Temmuz 1958) S. 277-332.

[Ara başlıkları şöyledir: I - Varidat S. 281-285. II - Masraflar S. 286-290. III - Bakıyyeler ve Hazine Mevcudu S. 291-292, Metin S. 298-314. Maliye İdaresinin Merkez Bürolarının Teşkilât ve Kadroları S. 315-332. Âtîf Efendi Kütüphanesinde 1734 sayılı mecmuasının 262^b-278^a arasındaki kayıtlardan]

1962

121 — *İktisat Tarihi (Ders notları) Kitap II*, İstanbul 1962, 179 Sayfa. İ. Ü İktisat Fakültesi Yay. 137 [Diğer baskılarını göremedik].

122 — L’Organisation du travail dans le chantier d’une grande mosquée à Istanbul au XVIe siècle”, *Annales* 17 (1962) S. 1093-1106.

1963

123 — “Şehirlerin Teşekkül ve İnkişaf Tarihi Bakımından: Osmanlı İmparatorluğunda İmaret Sitelerinin Kuruluş ve İşleyiş Tarzına ait Araştırmalar”, İ. F. M XXIII/1-2 (Ekim 1962 - Şubat 1963), S. 239-296.

[İstanbul, Edirne ve Bolayır’daki bazı önemli imaretlerin karşılaştırılmalı hesap durumları. İstanbul içindekilerin yayını sonraki iki makedir. Edirne için bk. no. 134]

124 — “Fatih Camii ve İmareti Tesislerinin 1489-1490 Yıllarına Ait Muhasebe Bilânçoları”, İ. F. M XXXII/1-2 (Ekim 1962 - Şubat 1963), S. 297-341.

125 — “Ayasofya Câmii ve Eyüp Türbesinin 1489-1491 Yıllarına Ait Muhasebe Bilânçoları”, İ. F. M XXIII (Ekim 1962 - Şubat 1963), S. 342-379.

126 — “Saray Mutfağının 894-895 (1489-1490) Yılına Ait Muhasebe Bilançosu”, İ. F. M XXIII (Ekim 1962 - Şubat 1963), S. 380-398 [daha geniş bir yayın n. 158].

127 — Tan < Robert Mantran, *Istanbul dans la seconde moitié du XVIIe siècle*, Paris 1962, 737 Sayfa > İ. F. M XXIII/1-2 (Ekim 1962-Şubat 1963) S. 399-402.

128-129 — “17. asrın ikinci yarısında Türkiye'nin geçirdiği iktisadi buhranların sosyal yapı üzerindeki tesirleri”, İstanbul 1964.

İktisadi Kalkınmanın Sosyal Meseleleri. Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti. Metin teksirdir ve görülemedi. Aşağıdaki makale bunun basılı şekli olabilir:

“Osmanlı İmparatorluğunun İktisadi Yapısı”, *Barış Dünyası* 17 (Ekim 1963) S. 461-467 ve 19 (Aralık 1963) S. 602-608.

[Derginin notu: Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyetinin Seminerinde verilen “XVI. asrın ikinci yarısında Türkiye'nin geçirdiği iktisadi buhranların sosyal yapısı üzerindeki tesirleri” adlı konferansın metni]

130 — “XVI-XVII. Asırlarda Türkiye’de İnşaat İşçilerinin Hukukî Durumu”, şu kitap içinde: *Sosyal Siyaset Konferansları* 14 (1963) S. 21-36.

131 — “Notes sur les de démographie historique existant en Turquie”, *Actes du colloque international de démographie historigüe Liège* 18-20 avril 1963, S. 317-324.

1964

132 — “894 (1488-1489) Yılı Cizyesinin Tahsilatına Ait Muha-sebe Bilançoları”, *Belgeler. Türk Tarih Belgeleri Dergisi* I/1 (Ocak 1964), S. 1-117 ek 3 fotokopi ve tahsil bölgesini gösteren Balkan yarımadası haritası.

[Ara başlıkları şöyledir: Giriş S. 1-16, Ek cedveller S. 17-28, Haritanın izahı S. 29-32. Bilançoların yayımı S. 33-117 metin için 71 cedvel bulunmaktadır]

133 — “Les particularités du système financier Ottoman et son évolution du XVe au XVIIe siècle”, *L'impôt dans le cadre de la ville et de l'Etat, colloque international Spa* 6-9. IX. 1964 pro civitate 1966, S. 265-276.

134 — “Edirne ve Civarındaki Bazı İmaret Tesislerinin Yıllık Muhasebe Bilançoları”, *Belgeler. Türk Tarih Belgeleri Dergisi* I/2 (Temmuz 1964) S. 235-377 ek 2 fa. k.

[Edirne, Bolayır ve Ergene'deki önemli bazı imaretlerin işleyişi hk.] bk. n. 123.

1966

135 — “Edirne Askerî Kassamı'na Ait Tereke Defterleri (1545-1659)”, *Belgeler. Türk Tarih Belgeleri Dergisi* III/5-6 (1966), basımı 1968.

[Türk iktisat tarihine olduğu kadar hukuk, maliye, kültür ve hatta etnografya (budunbilim) sına dair eşsiz değerdeki konuları içeren bu yayının ara başlıkları şöyledir: I - Belgelerin tanıtılması S. 1-18, II - Şer'i Miras Kaideleri S. 19-23, III - Kölelerin Durumu ile İlgili Kayıtlar S. 24-30, IV - Faizle İşletilen Paralara Ait Kayıtlar S. 31-46, V - Askerî Sınıf Mensuplarının Çiftlikleri Hakkında S. 47-58, VI - Askerî Sınıf Mensuplarının Ticaret ve Sanayi İle İlgileri S. 59-73, VII - Açıklamalar S. 75-78. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde Bulunan Edirne Kadı Sicillerinden 21 tanesinden alınan kayıtların yayını. S. 81-434. Askerî Sınıf Mensuplarının Türü Muafiyet ve İmtiyazlarına Ait Aydınlatıcı Belgeler S. 435-440. Ekler I - Tetkik Konusu Tereke Defterleri'nin Ait Olduğu Devrin (1545-1659) Fiyat Hareketleri Üzerinde Bir Deneme S. 443-453 (S. 448-449 arasında grafik). II - Askerî Sınıf Mensuplarında Servetin Dağılımı ve Terekküp Tarzı Hakkında Bir Araştırma S. 453-472. Sözlük S. 473-479].

1968

136 — Tan. < V. P. Mutaşçieva - Str. A. Dimitrov, *Sur l'Etat du système des Timars des XVII-XVIII ss.* Sofia 1968, 270 Sayfa > İ. F. M XXVII/1-2 (Ekim 1967 - Mart 1968) S. 112-124

137 — Tan. < Doğan Avcıoğlu, *Türkiyenin Düzeni (Dün, Bugün, Yarın)*, Ankara 1968, 2. baskı. 549 Sayfa > İ. F. M XXVII/1-2 (Ekim 1967 - Mart 1968) S. 124-128.

1970

138 — “Research on the Ottoman fiscal Survey”, şu kitapta *Studies in the Economic History of the Middle East* edited by M. A. Cook, London 1970, S. 163-171.

139 — “XVI. Asrın İkinci Yarısında Türkiye’de Fiyat Hareketleri *Bulleten XXXIV/136* (Ekim 1970), S. 557-607 aynen yayını: *Prilozi XXII-XXIII* (1971) S. 133-148. İngilizce çeviri için bk. no. 147. Değişik bir Fransızca yayını n. 145.

140 — “Contribution a l'étude démographique des villes balkaniques au cours des XVe-XVIe siècles”, şu kitabın içinde: *La Ville Balkanique*, Sofia 1970, S. 181-207.

141 — Ekrem Hakkı Ayverdi ile beraber: *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953 (1546) Tarihli*, İstanbul 1970, XXXIX + 504 Sayfa. İstanbul Fetih Cemiyeti. İstanbul Enstitüsü. 61. sayı.

[Başbakanlık Arşivi *Tapu Defterleri* serisinde 251 no. lu defter esas alınarak, gene Başbakanlık Arşivindeki aynı serideki 670 Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünde *Kıyudâ Kadime* dairesindeki 542-543 no. lu defterlerle karşılaştırılması. İzahlardan sonra üstadımız tarafından kaleme alınan kısımlar şunlardır: I - Fetihden sonra İstanbul'un imar ve iskânı meselesi ve vakıflar S. X-XVI, II.- Büyük Sultan

ve Vezir Vakıfları S. XVI-XIX, "Evlâdlık" Vakıflar ve bu Vakıflarla İlgili Bazı Meseleler S. XX-XXX. IV - Faizle işletilen Vakıf Paralarına Ait Kayıtlar S. XXX-XXXVIII. S. 441-504 arasında bulunan şahıs ve yer adları endeks (dizin) leri Halil Sahillioğlu tarafından hazırlanmıştır.]

1971

142 — "Süleymaniye Cami ve İmareti Tesislerine Ait Yıllık Bir Muhasebe Bilançosu. 993/994 (1585/1586)", *Vakıflar Dergisi* IX (1971) S. 109-161.

[Bilanço metni S. 125-161. Başbakanlık Arşivinde bulunan *Maliyeden Müdevver Defterler* serisindeki 1954 no. lu defterden]

1972

143 — *Süleymaniye Cami ve İmareti İnşaatı (1550-1557) I. Cilt*, Ankara 1972, XV + 393 Sayfa. ek 1 plan, metin içi grafik ve klişeler. Türk Tarih Kurumu Yayınlarından VI. seri no. 10.

[Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde bulunan Süleymaniye Camii inşaatına ait defterlerin incelenmesidir. İnşaat ile ilgili fermanların yayını henüz tamamlanmamıştır.]

1973

144 — "Feodal Düzen ve Osmanlı Timarı", şu kitabın içinde: *Türkiye İktisat Tarihi Semineri. Metinler / Tartışmalar. 8-10 Haziran 1973*, Ankara 1975. S. 1-24 tartışmalar S. 25-32. Diğer bildirilere de katılmıştır.

145 — "Les mouvement des prix en Turquie entre 1490 et 1655" şu kitabın içinde: *Mélanges en l'honneur de Fernand Braudel I. Histoire économique du monde méditerranéen 1450-1650*, Toulouse 1973 S. 65-79 [n. 139 daki makalenin değişik bir yayını.]

1974

146 — "L'Empire Ottoman. Face au monde chrétien au lendemain de Lépart", şu kitabın içinde: *Il Mediterraneo nella seconda metà del 500 alla luce di Lepanto, a cura di G. Benzoni*. Firenze 1974 S. 95-107.

[Venedik'deki Giorgio Cini vakfının kültür bölümünün İnebahtı Deniz Savaşı'nın 400. yılı için düzenlediği toplantının bildirileridir. Prof Halil İnalcık da katılmıştır.]

1975

147 — "The price revolution of the sixteenth century: a turning point in the economic history of the Near East, çeviren Justin Mc

Carthy, *International Journal of the Middle Eastern Studies* 1975 / n. 1, S. 3-28 [n. 139 daki makalenin çevirisidir.]

148 — “Türkiye’de Din ve Devlet İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi” şu kitabın içinde: *Cumhuriyetin 50. Yılı Semineri* Ankara 1975, S. 49-97. Türk Tarih Kurumu Yay.

149 — “Quelques remarques sur la constitution sociale et demographique des villes balkaniques au cours des XVe et XVIe siècles”, *Bulletin. Association Internationale d’Etudes du Sud - Est Europeen* XII/2 (1974) S. 151-173. Derginin bu özel sayının başlığı şöyledir: Le Colloque Interdisciplinaire “Istanbul a la jonction des cultures balkaniques, méditerranéennes, slaves et orientales. XVIe-XIXe siècles. Istanbul 15-20 octobre 1973”.

* * *

Ansiklopedi maddeler :

Türkçe İslâm Ansiklopedisi’ndeki maddeler:

150 — Avarız c. II S. 13^a-19^a

151 — Çiftlik c. III S. 392^a-397^b

152 — Kanun - Nâme c. VI. S. 184^a-196^b

153 — Öşür (Osmanlı İmparatorluğunda) c. IX S. 485^a-488^b

154 — Timar c. XII/1 S.

Leiden’de yeni yayını yapılan *Encyclopaedi of Islam*

155 — Daftar-ı Khākānî

* * *

Baskıda olan yapıtlar :

156 — *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defteri*. 700 büyük sayfayı geçen bu yapıtın birinci cildi için hazırlanan önsöz (mukaddime) uzun zamandan beri bitmediği için yayınlanamadı. Kaç sayfa tutacağı belli olmayan ikinci cildin baskısı başlamıştır.

157 — *Süleymaniye Cami ve İmareti İnşaatı*, c. 2. Birinci cildin önsözünden anlaşıldığına göre, inşaat ile ilgili belgelerin basımı tamam olmakla beraber, açıklayıcı tablolar ve sözlük yüzünden basım uzun zamandan beri bitirilemedi.

158 — *Istanbul Saraylarına ait Muhasebe Defterleri*. Türk Tarih Kurumu tarafından yayınlanan *Belgeler* dergisinin 13. sayısı için hazırlanan bu yayın 400 sayfayı da aşacak hacimde bir çalışmayı

içermektedir. XVI. yüzyıldaki alış verişler üzerinde durup, fiyat hareketleri üzerinde çalışan üstadın bu yayınında o devirlerde kullanılan eşyalar hakkında sayısız bilgi bulunmaktadır. [ilk yayını için bk. 126].

159 — Gazete yazısı olarak: *Milliyet*, 23 Ekim 1977. Sayfa 2, “Düşünenlerin Forumu”, Osmanlı’dan Bugüne İktisadî Bunalım ve Fiyat Artışları”. S. 13 de de devam eden bu simpozyumda, kendi ulaştığı sonuçları özetlemiştir.

* * *

Sayın Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan’ın ölümünden sonra basında bazı yazılar yayınlanmıştır. Görebildiklerimiz şunlardır:

Hüsametdin Çelebi, “Bir bilginin kaybı üzerine”, *Günaydın*, 4. 9. 1979 S. 7.

Murat Çizakça, “Bir büyük hocayı yitirdik”, *Cumhuriyet*, 31. 8. 1979 S. 2

Ali Gevgili, “Osmanlı’nın sırları ve Prof. Barkan”, *Milliyet*, 28. 8. 1979 S. 7.

Uluğ İğdemir, “Osmanlı dünyası ve yitirdiğimiz bilgin Barkan”, *Milliyet*, 12. 9. 1979 S. 2.

M. E. (Muzaffer Erdost) “Yitirdiğimiz iktisat tarihçisi Ömer Lütfi Barkan”, *Yeni Ülke*, sayı 9 (Ekim - Aralık 1979) S. 262-270.

Lütfi Güçer, “Barkan ile aydınlanan tarih”, *Milliyet*, 30. 9. 1979 S. 2.

Ünal Nalbantoğlu, “Barkan’ın ardından”, *Okul Defteri*, 4 (Eylül 1979) S. 36-37.

Osman Öndeş, “Yeri doldurulmayacak büyük ilim adamımız Ord. Prof. Lütfü Barkan’ın ardından”, *Yıllarboyu Tarih* 10 (Ekim 1979) S. 34-35.

Aydın Yalçın, “Prof. Ömer Lütfi Barkan’ın anısına”, *Yeni Forum* 2 (1. Ekim. 1979) S. 22.

